

спектр загальнолюдських і національних духовно-культурних цінностей і надбань до яких має прилучатися сучасна українська атракційна молодь засобами і джерелами мовної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - К. – Ірпінь, Перун. 2001. с. 489.
2. Головаха Є.І. Особистість як предмет соціологічного дослідження. // Соціологія. Навч. посіб. / За ред. С.В. Макеєва. 4-те вид. перероб. і доп. – К.: «Знання, КОО, 2008. – 566 с.
3. Дзюба Іван. Тарас Шевченко. Життя і творчість. -К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2008.- С. 614.
4. Лотман Ю.М. Литературная биография в историко-культурном контексте / Ю.М. Лотман // Уч. зап. Тартуского университета: Труды по русской и славянской филологии. - Вып. 683. – 1986 р.
5. Педагогічна Конституція Європи // Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. 180-річний поступ. К., 216. – С. 81.

Сидоренко О., Мацько Л. Языковая личность и формирование речевой компетентности коммуникативного лидера

В статье рассматривается актуальная проблема современного лингвопедагогического образования – формирование коммуникативного лидерства: инновационных креативных языковых личностей с критическим мышлением, грамотной речью, позитивными морально-этическими стимулами к творческой профессиональной деятельности. К анализу привлечены отдельные разделы Педагогической Конституции Европы (23-15 мая 2013 г. Франкфурт на Майне). В VI разделе «Основные компетенции европейского учителя»: коммуникативная, компетентность самоидентичности, справедливости, лидерская компетентность, исследовательски-аналитическая и др. В VII разделе «Основные педагогические стратегии»: ответственность, самобытность, диалогичность, лидерство, исследование, способность к развитию, сотрудничество и др. В VIII разделе «Основные педагогические технологии»: языковые стратегии и дискурсивные приемы, совершенное владение современной литературной родной речью, её функциональными стилями, подстилями и жанрами, личностная многоязычность.

Ключевые слова: языковая личность, коммуникативное лидерство, коммуникативная компетентность, Педагогическая Конституция Европы.

Sydorenko O., Matsko L. Linguistic Personality and the Forming the Communicative Competence of the Leader's Speech.

The article focuses on the actual problems of modern linguistic and pedagogical education considering the forming of the communicative leadership. The latter is associated with the creative innovative language person with critical thinking, literate speech, positive moral and ethical incentives to creative professional activity. Some chapters of the Pedagogical Constitution for Europe (23-15 May 2013 in Frankfurt am Main) are analyzed. The 6th chapter "Basic competence for European teachers" deals with the communicative competence of self-identity, justice, leadership competence, research and analysis and others. The 7th chapter "Basic pedagogical strategies" deals with ethnical identity, dialogue, leadership, research abilities, the ability to develop cooperation and others. The 8th chapter "Basic pedagogical technologies" contains: language strategies and discursive techniques, mastery of modern literary native speech, functional styles, genres and sub-genres, personal multilingual.

Key words: language personality, communicative leadership, communicative competence, Pedagogical European Constitution.

Тетяна Храбан
(Київ)

УДК: 811.111'367

ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ “ЖІНКА В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ” ЗА ДОПОМОГОЮ РЕЦЕПТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті аналізуються дані рецептивного експерименту, в якому брали участь носії російської, англійської та португальської мов, з метою побудови семантичної структури гендерного концепту «жінка в інтернет-комунікації» та виявлення сукупності лексичних одиниць, які є типовими для досліджуваних лінгвокультур. Стаття відзначає, що нове осмислення мовної картини світу пов'язано з появою Інтернету. Інтернет є найважливішим феноменом, який активно впливає на світоглядні та соціально-філософські концепції, що панують у сучасному суспільстві. Слід

також зауважити, що із входженням в лінгвістичну терміносистему поняття «концепт», особливий інтерес вчених викликають дослідження його проявів у дискурсивній практиці сучасного суспільства, в тому числі й мережевий. З метою описання змісту та структури гендерного концепту «жінка в інтернет-комунікації» у свідомості носіїв сучасної російської, англійської та португальської мови дане дослідження використовує експериментальні методики для вивчення концептів як сутностей, що розкривають світогляд народу. При цьому зіставлення концептів, які належать свідомості носіїв різних культур, дозволяє визначити їх універсальні та специфічні характеристики.

Ключеві слова: гендерний концепт, експериментальна методика, семантична структура, інтернет-комунікація, рецептивний експеримент.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Всесвітня інформаційна комп'ютерна мережа, що виникла спочатку для інформаційних цілей, у зв'язку з глобалізацією та збільшенням числа користувачів набула у теперішній час виражених особистісних характеристик. Оскільки людина стає невід'ємною частиною Мережі, особливий інтерес викликають дослідження його віртуальної жіночої та чоловічої складової.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останнім часом відзначається зростання публікацій, присвячених різним аспектам гендерної проблематики. Гендерні дослідження притягували увагу багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: Дж. Батлер, О. Вороніна, О. Горошко, А. Кириліна, М. Китайгородська, М. Просекова, Н. Розанова, Г. Рубін, І. Серова, Е. Стебунова, О. Супрун, М. Томська тощо. Проблеми подальшого вивчення, удосконалення, пояснення та практичного втілення даної проблематики відображено у наукових роботах В. Ефремова [1] (досліджено ядерні та периферійні лексичні вербалізатори концептів «чоловік» і «жінка»); З. Резанової [3] (проаналізовано типи гендерних метафор образних іменувань чоловіків і жінок на основі переосмислень явищ інших понятійних сфер); І. Мясникової [2] (досліджено конкретні когнітивні механізми конструювання гендеру); О. Чернышовой [4] (вивчено специфіку гендерної категоризації англійської мови).

Актуальність статті полягає у загальній антропоцентричній спрямованості сучасної лінгвістики, а також в особливостях сучасного стану дослідження інтернет-комунікації. Вибір концепту «жінка в інтернет-комунікації» для концептуального аналізу обґрунтовується тим, що він отримує нові значення, пов'язані із змінами в суспільстві.

Метою статті є аналіз даних рецептивного експерименту щодо тлумачення концепту «жінка в інтернет-комунікації» в концептуальних картинах світу відвідувачів соціальних мереж – носіїв російської, англійської та португальської мов.

Виклад основного матеріалу. Рецептивний експеримент – це експеримент на розуміння, сприяння концепту, його суб'єктивної дефініції носіями мови. Він здійснюється методами анкетування із запитаннями типу: «Що ви розумієте під ..., дайте своє визначення ...». Експериментальна методика дозволяє отримати численну інформацію про сприяння та інтерпретації концепту, що досліджується. В цьому дослідженні було запропоновано завершити текстову фразу: «Жінка в інтернет-комунікації – це ...» – для російськомовних респондентів, «Woman on the Internet-communication is...» – для англомовних та «Mulher em Internet-comunicação é ...» – для португаломовних респондентів.

Подальшим етапом дослідження стало виявлення сукупності лексичних одиниць, що формують номінативне поле концепту «жінка в інтернет-комунікації», і аналіз його семантичної структури за даними рецептивного експерименту, в якому брали участь носії російської мови.

За кількістю отриманих відповідей можна зробити висновок, що центральне значення номінативного поля концепту «жінка в інтернет-комунікації» є «людина жіночої статі», тобто два семантичних компонента, що лежать в основі цього значення – «людина», «жіноча стать» – представлені у вигляді ядерних. Конкретні варіанти: *человек; просто человек, который ничем не отличается от мужчины; противоположный пол; обычная женщина; обыкновенная женщина; женская особь*. При порівнянні отриманого результату з центральним значенням семантичної структури лексеми «жінка» спостерігається випадання семантичного компонента «вік».

Серед периферійних лексико-семантичних варіантів концепту «жінка в інтернет-комунікації» були виділені наступні:

1. Жінка в інтернет-комунікації – сучасна людина. В якості диференціальної семи виступає «адаптація». Конкретний варіант: *человек, идущий в ногу со временем; современный житель планеты Земля; продвинутое поколение; обычное явление; классика современности*. У даному випадку лексико-семантичний варіант відзначає ступінь адаптації жінки до технічного прогресу сучасного світу.

2. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка має професійні навички роботи з комп'ютерними технологіями. Диференціальна сема у даному випадку – «фахівець». Вона може нести негативний і зневажливий конотативний компонент: *юзер; киберугроза*. Слід зазначити, що негативний компонент був виявлений тільки у відповідях, які дали чоловіки. Диференціальна сема «спеціаліст», яка міститься у відповідях жінок, відрізняється нейтральністю: *человек, пользующийся Интернетом; внимательный пользователь*.

3. Жінка в інтернет-комунікації – особа, чиє джерело доходів пов'язано з комп'ютерними технологіями. В якості диференціальної семи виступає «кар'єра». Конкретний варіант: *человек, который может зарабатывать деньги; перспективная личность; успешная женщина; надежность и стабильность твоих доходов; женщина, которой нужно работать с помощью Интернета*.

4. Жінка в інтернет-комунікації – «жіноча природа». Диференціальна сема в даному випадку – «стереотипні уявлення». Вона відрізняється широким спектром конотативних компонентів. Конкретний варіант: *женская конкретика: смесь женской логики, рационализма, романтизма; невымытые и голодные дети; иду туда – не знаю куда, иду за тем – не знаю за чем; потраченные деньги на покупки в интернете и разговоры в одноклассниках; создание, которое очень любит shop-сайты; нехозяйка*. Як видно з наведених прикладів, вони відображають стереотипні уявлення про соціальну роль жінки як матері, працівниці, яка виконує домашню роботу. Також вказуються якості, які стереотипи приписують жінкам: емоційність, романтизм, тринькання грошей на покупки та ін.

За даними рецептивного експерименту, в якому брали участь носії англійської мови, було виявлено сукупність лексичних одиниць, що формують номінативне поле концепту «woman in internet-communication», та був проведений аналіз його семантичної структури.

За кількістю отриманих відповідей можна зробити висновок, що центральним значенням номінативного поля концепту «woman in internet-communication» є «людина жіночої статі», оскільки найбільша кількість відповідей пов'язана з лексемами «human», «woman», «female», «girl», «lady».

Семантичний компонент «вік», який був за даними лексикографічних джерел представлений в номінативному полі концепту «woman», є ірревалентним для концепту «woman in internet-communication», оскільки лексеми «woman», «female», «girl», «lady» містять вікові маркери, що визначають вік жінки від юного (girl) до зрілого (woman). Вибірка найбільш широко представлених лексико-семантичних варіантів концепту «woman in internet-communication» надала можливість виділити такі наступні периферійні варіанти:

1. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка постійно використовує Інтернет для різних цілей (робота, відпочинок, знайомства, покупки тощо). Диференціальну сему в даному випадку можна визначити як «житель Мережі». Як приклад можна навести: *habitual matter of the social web; habitant of a global village; the most valuable consumer internet and commerce companies; the router and amplifier of the social web; woman in her workplace; female blogger and online entrepreneur*.

2. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка є характерною рисою сучасності та бореться за рівноправність жінок і чоловіків у всіх сферах суспільства. В якості диференціальної семи виступає «феміністка». Конкретні варіанти: *striking evidence of social change; human right; woman of future; successful lady; woman who breaks into male-dominated crowd; woman invading male arena; undaunted girl*.

3. Жінка в інтернет-комунікації – «жіноча природа». Диференціальна сема в даному випадку – «стереотипні уявлення». Слід зазначити, що відповіді, які надані чоловіками, частіше

несуть негативний зміст. Конкретні варіанти: *predator; heart-broken; gossip; lady frightened in real life; divorced, separated lady; waste of time and money; lonely skate*. Як видно з прикладів, вони відображають стереотипні уявлення про залежність жінок від чоловіків, а також такі негативні якості жіночої природи, як марнотратство і схильність до пліток. Приклад *network angel* відображає стереотипні уявлення про жінку як про ангельське створення.

4. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка є рушійною силою прогресу сучасного суспільства. В якості диференціальної семи виступає «прогрес». Конкретні варіанти: *human evolution; the rocket fuel of e-commerce; the driving force of the Internet, especially the social web; unsung heroine; way to change our society; network opportunity; the most active Internet essential partner; considerable recognition of our age; force of nature; verge of big things*.

5. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка налагоджує та підтримує відносини через Інтернет. Диференціальна сема в даному випадку – «партнерка». Конкретний варіант: *interested in relationships and connections girl; your close friend; the best friend; the most active Internet essential partner*. Як видно з наведених прикладів, жінка розглядається не тільки як співрозмовник та емоційний партнер, але й як партнер по бізнесу.

Таким чином, диференціальні семи концепту «жінка в інтернет-комунікації» відрізняються в російській і англійській мовах. Наявність в концепті, який існує в англомовній лінгвокультурі, компонентів «житель Мережі», «прогрес», «фемінізм» вказує на національну особливість концепту як відображення політичного руху жінок за рівноправність, батьківщиною якого вважається Англія і Америка.

За даними рецептивного експерименту, в якому брали участь носії португальської мови, був проведений аналіз семантичної структури концепту «mulher em Internet-comunicação» та було виявлено сукупність лексичних одиниць, які є типовими для португаломовної лінгвокультури. За кількістю отриманих відповідей можна зробити висновок, що центральне значення номінативного поля концепту «mulher em Internet-comunicação» є «людина жіночої статі», оскільки найбільша кількість відповідей пов'язана з лексемами *mulher, o belo sexo*. Маркерами семантичного компоненту «вік» є лексеми: *menina, mãe, avó*. Тут слід зазначити, що перерахування різних вікових груп жіночої статі (дівчинка, мама, бабуся) свідчить, що користувачем Інтернету може бути жінка будь-якої вікової категорії і, таким чином, вік не є визначальним критерієм концепту «mulher em Internet-comunicação».

Вибірка найбільш широко представлених лексико-семантичних варіантів концепту «жінка в інтернет-комунікації» надала можливість виділити такі наступні периферійні варіанти:

1. Жінка в інтернет-комунікації – особа, яка є маркером сучасності. В якості диференціальної семи виступає «сучасність». Конкретні варіанти: *mulher moderna; mulher do XXI seculo; Eva moderna; ode de tempo*.

2. Жінка в інтернет-комунікації – особа, що використовує Інтернет для реалізації своєї діяльності (робота, навчання, відпочинок). Диференціальна сема в даному випадку – «діяльність». Конкретні варіанти: *mulher quem tem ajudante eterno na direcção de economia, educação de crianças, descanso*.

3. Жінка в інтернет-комунікації – «жіноча природа». Диференціальна сема в даному випадку – «стереотипні уявлення». Слід зазначити, що майже всі відповіді мають позитивну конотацію. Конкретний варіант: *as donas de casa; cultura, educação, suavidade, gentileza, amor-próprio e respeito pelas pessoas, a sabedoria; solução para todos os problemas do mundo; Dona de casa vida feliz*. Освоєння жінкою Інтернету, на думку португаломовних респондентів, не привело до зникнення таких традиційно приписуваних жінці якостей як ніжність, поступливість, мудрість. Також у свідомості респондентів жінка в інтернет-комунікації більше співвідноситься зі веденням домашнього господарства та навчанням на відміну від російсько- та англомовних респондентів, які більше співвідносять жінку в інтернет-комунікації з її трудовою діяльністю.

4. Жінка в інтернет-комунікації – особа, з якою спілкуються за допомогою Інтернету. Диференціальна сема в даному випадку – «комунікант». Конкретний варіант: *apoio emocional; fonte de fortalecer o espírito de apoio mútuo; oferta de ajuda; uma mulher que dá conselhos indesejados*.

Висновки. Таким чином, аналізуючи дані рецептивного аналізу щодо тлумачення концепту «жінка в інтернет-комунікації» в концептуальних картинах світу відвідувачів соціальних мереж – носіїв російської, англійської та португальської мов, слід відзначити, що семантичні структури концепту звичайно відрізняються. Деякі з них сформувалися під впливом особливостей інтернет-культури, а деякі під впливом соціальних змін. Виходячи з отриманих даних, можна передбачити, що швидше за все, образ жінки в інтернет-комунікації формувався більшою мірою на основі розуміння користувача Інтернету, в зв'язку з чим багаточисельні традиційно жіночі риси з нього пішли. **Перспективою подальших досліджень** вважаємо дослідження лінгвокультурологічних факторів, що впливають на еволюцію концептів в інтернет-комунікації; виявлення центральних концептів, які структурують мовну свідомість і лежать в основі національної мовної картини світу користувачів Інтернету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ефремов В. Динамика русской языковой картины мира: вербализация концептуального пространства “мужчина-женщина” : дис. ... док. филол. наук : 10.02.01 / В.А. Ефремов. – СПб.: Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена, 2010. – 406 с.
2. Мясникова И. Когнитивные аспекты конструирования гендера / И. А. Мясникова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2012. – № 3. – С. 52-57
3. Резанова З. Имя и миф в лингвофилософской и позитивно-лингвистической интерпретации XX в. / З.И. Резанова // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2009. – N 3 (7). – С. 32-48.
4. Чернышова Е. Гендер как основа категоризации объектов в английском языке / Е. А. Чернышова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2012. – № 2. – С. 61-66

Храбан Т. Исследование семантической структуры концепта «женщина в интернет-коммуникации» с помощью рецептивного эксперимента

В статье анализируются данные рецептивного эксперимента, в котором участвовали носители русского, английского и португальского языков. Цель эксперимента – выявление совокупности лексических единиц, формирующих номинативное поле гендерного концепта «женщина в интернет-коммуникации», и построение семантической структуры концепта. В статье отмечается, что новое осмысление языковой картины мира связано с появлением Интернета. Интернет является важнейшим феноменом, который активно влияет на мировоззренческие и социально-философские концепции, господствующие в современном обществе. Следует также заметить, что с вхождением в лингвистическую терминологическую систему понятия «концепт», особый интерес ученых вызывают исследования его проявлений в дискурсивной практике современного общества, в том числе и сетевой. С целью описания содержания и структуры гендерного концепта «женщина в интернет-коммуникации» в сознании носителей современного русского, английского и португальского языков. Данное исследование использует экспериментальные методики для изучения концептов как сущностей, раскрывающих мировоззрение народа. При этом сопоставление концептов, которые существуют в сознании носителей разных культур, позволяет определить их универсальные и специфические характеристики.

Ключевые слова: *гендерный концепт, экспериментальная методика, семантическая структура, интернет-коммуникация, рецептивный эксперимент.*

Khraban T. Study of the Semantic Structure of the Concept WOMAN IN INTERNET COMMUNICATION by Means of the Receptive Experiment.

This article analyzes data of the receptive experiment. Russian, English and Portuguese informants took part in this experiment. The purpose of the experiment is to reveal set of lexical units forming the nominative field of gender concept «woman in Internet communications» and to construct the semantic structure of the concept. The article notes that the new interpretation of the language picture of the world and the emergence of the Internet are connected. The Internet is the most important phenomenon that actively impacts on the ideological and socio-philosophical concepts prevailing in contemporary society. As well it should be noted that emerging the notion «concept» in the linguistic terminology system induces a special interest of scientists in studying its manifestations in the discourse practices of modern society, especially in the network.

This study uses experimental techniques in order to describe the content and structure of the gender concept «woman in internet communication» in the consciousness of modern Russian, English and Portuguese native speakers. Experimental techniques help to explore the concepts as entities revealing

outlook of the people. Thus the comparison of concepts existing in the consciousness of different cultures makes it possible to identify their mutual and specific characteristics.

Key words: *gender concept, experimental method, the semantic structure, online communication, receptive experiment.*

Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри іноземних мов
Воєно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка
І.А. Ломакіною

Мирослава Човганюк
(Вінниця)

УДК 811.111'38(73)

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ НЕГАТИВНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ІНТЕРВ'Ю (на матеріалі ток-шоу Ларі Кінга)

У статті наведено докладний аналіз стратегій негативної ввічливості та висвітлено їх функціонування в межах дискурсивного простору ток-шоу Ларі Кінга. Автор вказує, що стратегії негативної ввічливості пов'язані з наданням свободи дій адресату, із задоволенням його потреби в недоторканності своєї території. Стратегії негативної ввічливості – це стратегії уникнення, тобто негативна ввічливість полягає в уникненні, а також у пом'якшенні тих мовних актів, які могли б загрожувати негативному обличчю людини, наприклад, накази, критичні зауваження, прямі прохання на адресу співрозмовника і т.д. Таким чином, стратегії негативної ввічливості охоплюють основні прийоми, які використовуються комунікантами в повсякденному спілкуванні і наочно показують, як діє механізм людських взаємин. Значна увага приділяється саме тактикам негативної ввічливості, які використовуються інтерв'юером та респондентом для досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: *дискурсивний простір ток-шоу, негативна ввічливість, стратегія негативної ввічливості, мовленнєвий акт, негативне «обличчя» адресата.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх років значну увагу лінгвісти зосереджували на вивченні норм і правил комунікативної поведінки учасників інтеракції у різних умовах спілкування. І хоча комунікативні норми не мають обов'язкового характеру, більшість мовців вважають за потрібне їх дотримувати, перш за все, щоб забезпечити ефективну комунікацію. Успішність комунікативної взаємодії визначається не тільки і не стільки знанням лінгвістичного рівня мови, а рівнем володіння правилами мовлення певної мовної спільноти. Мовленнєва поведінка та вибір засобів спілкування визначаються культурою, соціальними відносинами, моральними цінностями людей, які розмовляють цією мовою [2].

Особливу увагу привертає проблема функціонування негативної ввічливості, однією зі стратегій якої є використання непрямих мовленнєвих актів з метою уникнення прямого втручання в комунікативний простір адресанта та пом'якшення висловлювань, що загрожують його особі. Видається важливим проаналізувати з комунікативно-прагматичних позицій застосування мовцем непрямих вербальних конструкцій у процесі вербального спілкування та окреслити зазначений феномен в окремих дискурсивних практиках, зокрема, ток-шоу Ларі Кінга, що, власне, і зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В кінці ХХ ст. з'явилась велика кількість робіт, які присвячені питанню ввічливості і різним аспектам її вивчення як зарубіжними (Арндт Х., Блюм-Кулька Ш., Гуді Е., Каспер Г., Кульмас Ф., Кашер А., Кочман Т., Лакофф Р., Сіфіанов М., Уотс Р., Фрейзер Б., Хаус Дж., Хванг Дж.-Р. та ін.) так і вітчизняними вченими (Бабич Н.Д., Білоус М. П., Богдан С. К., Литовченко В. Н., Мельничук О. С., Миронюк О. М., Плющ Н.П., Стельмахович М. Г., Телеки М. М., Чмут Т., Шинкарук В. Д.). На початку нового століття були опубліковані нові праці з даної проблематики і запропоновано інші погляди щодо подальшої розробки теорії ввічливості (Байрактароглу А., Дончева- Навратілова О., Ілен Дж., Кнап-Потхоф А., Ліч Дж., Лочер М., Мілз С., Повольна Р., Сіфіанов М., Уотс Р., Ференчік М., Фукушіма С., Хелд Г., Холмз Дж. та ін.).